

Αρωγός της δημοκρατίας ή εμπόδιο το διαδίκτυο

Χρυσή Δαγουλά¹

Μπορεί να έχουν περάσει σχεδόν τριάντα χρόνια από την εμφάνιση του Διαδικτύου και σχεδόν μια δεκαετία από όταν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έγιναν μέρος της καθημερινότητάς μας, ωστόσο οι συζητήσεις σχετικά με την επιρροή τους, και δη στη δημοκρατία, καλά κρατούν, τόσο στον ακαδημαϊκό κόσμο, όσο και εκτός αυτού. Εύστοχα έχει ειπωθεί ότι οι συζητήσεις αυτές φέρνουν στον νου τον «μύθο» που περιβάλλει ό,τι νέο με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια αίσθηση είτε «ουτοπικής ευφορίας» είτε «δυστοπικής ανησυχίας». Και μπορεί το διαδίκτυο να μην αποτέλεσε την επανάσταση στην επικοινωνία, που πολλοί ευαγγελίζονταν, ωστόσο αυτό που το διαφοροποίησε σε σχέση με τα προηγούμενα Μέσα είναι ο βαθμός συμμετοχής, ο οποίος του προσέδωσε δημοκρατική προοπτική.

Σε αυτήν την προοπτική βάσισαν την επιχειρηματολογία τους οι «τεχνο-αισιόδοξοι». Όπως γράφει και ο Bruns, «η συμμετοχή των πολιτών έγινε ο καταλύτης για την άνθιση ενός ευρέως πολυδιάστατου διαλόγου», λειτουργώντας ως απάντηση στην πολιτική απάθεια και την αποξένωση από το πολιτικό σύστημα. Η εμφάνιση των social media μάλιστα λειτούργησε ενισχυτικά προς αυτήν την κατεύθυνση. Πλήθος ερευνών αναφέρονται στον ρόλο των blogs, της Wikipedia ως συλλογικής γνώσης, αλλά και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης ως μέσων που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή και που αίρουν ως έναν βαθμό το ψηφιακό χάσμα (digital divide). Πέραν της συμμετοχής ωστόσο, άλλο ένα από τα βασικά επιχειρήματα των «τεχνο-οπτιμιστών» στηρίζεται στη λογική ότι μια υγιής δημοκρατία στηρίζεται σε καλά πληροφορημένους πολίτες και μετά βεβαιότητας το διαδίκτυο μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα σε αυτό διευκολύνοντας τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

¹ Η Χρυσή Δαγουλά είναι ερευνήτρια στο Τμήμα Δημοσιογραφίας στο Πανεπιστήμιο του Sheffield, με ειδίκευση στη Πολιτική Επικοινωνία.

Στην αντίπερα όχθη, οι «τεχνο-απαισιόδοξοι» θεώρησαν το κύμα ευφορίας υπερβολικό και αντιπαρέβαλαν σειρά παραγόντων που λειτουργούν αποτρεπτικά για τη δημοκρατική δυναμική των νέων Μέσων. Μερικά από αυτά είναι οι (κοινωνικοί και γεωγραφικοί) περιορισμοί στην πρόσβαση, η επικράτηση των ελίτ ακόμα και στις νέες αρένες διαλόγου, η ανωνυμία αλλά η διασπορά του κοινού στις διάφορες προσφερόμενες πλατφόρμες (fragmentation). Όλοι αυτοί οι δείκτες υπογραμμίζουν το γεγονός ότι το Διαδίκτυο είναι ενσωματωμένο στο υπάρχον πολιτικό σύστημα, υπάγεται στους νόμους της αγοράς και δεν είναι απρόσβλητο από εμπορικούς στόχους. Ένα ακόμη σημαντικό επιχείρημα που προστίθεται στη φαρέτρα των «τεχνο-πεσιμιστών» είναι αυτό του Dahlgren, που σημειώνει πως η πολιτική χρήση του Ιστού, αλλά και των κοινωνικών Μέσων, είναι αμελητέα μπροστά στις άλλες χρήσεις του (όπως η κατανάλωση αγαθών, η διασκέδαση, η διασύνδεση κ.λπ.).

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να ειπωθεί πως οι τεχνο-αισιόδοξοι αναλώθηκαν σε μεγάλο βαθμό στη δυνητική κατάσταση του Διαδικτύου, στο τι «θα μπορούσε να κάνει αν...». Από την άλλη, οι τεχνο-απαισιόδοξοι φαίνεται να παραβλέπουν εντελώς τον βαθμό στον οποίο το Διαδίκτυο επέφερε αλλαγές που εν πολλοίς είχαν και «επαναστατική» υφή. Θεωρώντας τις πολώσεις αυτού του τύπου αναχρονιστικές, προτείνεται κατά συνέπεια μία τεχνο-κεντρική προσέγγιση, η οποία στηρίζεται σε δύο επιχειρήματα: (α) η συμμετοχή στον πολιτικό διάλογο στα ψηφιακά περιβάλλοντα θα είναι (κατά πάσα πιθανότητα) πάντοτε άνιση και θα προϋποθέτει την ύπαρξη ανοικτών, δημοκρατικών κοινωνιών, αλλά και πολιτικά κίνητρα. Και (β) η ανάμειξη στα πολιτικά δρώμενα δεν επαφίεται στην ανάπτυξη των τεχνολογιών, αλλά πρωτίστως στην ύπαρξη πολιτών που ενδιαφέρονται για την πολιτική κατάσταση.

Είναι λοιπόν το Διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αρωγός της δημοκρατίας ή εμπόδιο; Ίσως το ερώτημα θα έπρεπε να τεθεί αλλιώς: ίσως δεν είναι σημαντικό το πώς το Διαδίκτυο επιδρά στη δημοκρατία αλλά το τι δημοκρατία θέλουμε και το πώς υφαίνουμε το κοινωνικό της περιτύλιγμα.

Δαγουλά, Χ. (2018). *Αρωγός της δημοκρατίας ή εμπόδιο το διαδίκτυο*; Δημοσιογραφία, τ. 16.